

Motion till riksdagen
2009/10:Kr267

av **Gunvor G Ericson m.fl. (mp)**

Främjande av fysisk aktivitet och naturförståelse genom stöd till friluftslivet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra det möjligt för fler människor att komma ut i naturen och få ökad kännedom om den biologiska mångfalden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda konstruktionen av stöd till friluftslivet och pröva möjligheten att Svenskt Friluftsliv fördelar medel till sina medlemsorganisationer så som staten gett Riksidrottsförbundet uppdraget att fördela medel inom idrottsrörelsen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda hur stödet till friluftslivet kan öka för att främja fysisk aktivitet och naturupplevelser.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka stödet till friluftslivet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda gränsdragningar och nivåer för det undantag för arbetsgivaravgifter som i dag gäller för idrottsföreningar.¹

¹ Yrkande 5 hänvisat till SfU.

Fel! Okänt namn på

Inledning

Miljöproblemen är vår tids största utmaning. Uppvaknandet har gått långsamt och det är dessvärre fortfarande långt kvar innan alla fullt ut nåtts av insikten om vilka effekter klimatförändringarna och förstörelsen av naturmiljöer har för oss människor och för hela jorden.

Parallellt finns en annan oroande utveckling i form av vårt allt mer stillasittande liv med alla de konsekvenser det för med sig. Barn spenderar mer och mer tid vid datorn och tv:n och allt mindre tid med utomhuslekar. Ungdomar får mindre motion i skolan och minskar sitt engagemang i idrott och friluftsliv. Vuxna tar bilen även korta sträckor istället för att gå eller cykla. De korta bilresorna, under 5 km, står för ca hälften av alla bilresor totalt i Sverige och i tätorter är de kring 80 procent. Sjukdomar relaterade till dessa trender ökar och vi väger allt mer.

Friluftslivet griper in i många politikområden och ett ökat friluftsliv har möjlighet att bidra till såväl en ökad förståelse för natur och miljö som en förbättrad hälsa.

Argument för ökat friluftsliv

I den breda befolkningen minskar vistelsen i naturen och därmed riskerar kunskapen om och förståelsen för vårt totala beroende av naturen att minska. Naturen beskrivs allt oftare som farlig med artiklar om fästingar och ”farliga” rovdjur trots alla underbara upplevelser som finns att hämta för dem som lämnar stadens asfalt och ger sig ut. Grönområdena är sällan speciellt långt bort. Även för de flesta stadsbor finns det fortfarande grönområden kvar i rimlig närhet. Den stadsnära naturen hotas ständigt av exploatering och krymper dessvärre allt mer. Inte minst för friluftsliv och rekreation är det förstås mycket viktigt att skydda den stadsnära naturen i form av naturen i utkanten av staden, gröna kilar in i stadsområdena och städernas parker. Miljöpartiets vision är att ingen i Sverige ska ha speciellt långt till naturen, inte ens storstadsborna.

Naturvistelse bidrar till naturförståelse

Upplevelser i naturen, oavsett om det är i den tätortsnära eller den mer orörda naturen, kan bidra till kunskapen om naturen och de tjänster som naturen producerar och som vi är beroende av (s.k. ekosystemtjänster). Om skogen blir fylld av al och tall istället för bara träd skulle fler t.ex. inse vikten av biologisk mångfald. Vi håller på att glömma bort att vi varje dag, varje minut och t.o.m. varje sekund är beroende av naturen för vår överlevnad. Vi är helt enkelt en del av naturen. Ekosystemens tjänster försörjer oss med mat, kläder, byggmaterial, papper, mediciner, rent vatten och inte minst luft att andas.¹

¹ Se vidare Miljöpartiets partimotion ”Vårt beroende av ekosystemtjänster” 2009/10: MJ371.

När en allt större del av världens befolkning bor och lever i städerna minskar medvetenheten om det beroendet och därmed det politiska trycket att försvara natur och miljö mot fortsatt kortsiktig rovdrift. Riksdagen bör ge regeringen tillkänna vikten av att fler människor kommer ut i naturen och får ökad kännedom om den biologiska mångfalden.

Naturvistelse är hälsofrämjande

Att närhet till natur har positiva effekter på människors hälsa visas i fler och fler forskningsstudier. Bara att få vara i naturen är rehabiliterande i sig, visar forskning från bl.a. Alnarp.² Fysisk aktivitet har också stor betydelse för att motverka psykisk ohälsa, något som bl.a. Sara Wamala, generaldirektör på Folkhälsoinstitutet, har visat i sin forskning. Patienter tillfrisknar lättare om sjukhusrummet har utsikt mot natur. Vid livskriser ökar naturen förmågan till ”coping”, dvs. att med sina egna personliga resurser hantera och klara av en kris. Ojämligheten i hälsa med anledning av olika socialgruppsstillhörigheter är mindre i ”gröna” områden.

Andra studier har visat att tillgång till natur bidrar till ökad fysisk aktivitet. Och även en måttlig ökning av den fysiska aktiviteten har stor betydelse för hur man mår, t.ex. regelbundna promenader. Det finns också vetenskapliga studier som visar på synergieffekter, att träning i natur ger bättre hälsoeffekt än träning på gym. Även kortare stunder i naturen har visat sig leda till minskad stress.

Svensk forskning har beräknat samhällskostnaden för dagens fysiska inaktivitet till ca 6 miljarder kronor per år.³ Som jämförelse kan sägas att samma forskare beräknade kostnaden för rökning med samma metod till ca 8 miljarder kronor. Förutom det minskade lidande som en satsning på bättre hälsa skulle innebära är det alltså fråga om stora samhällsekonomiska besparingar genom åtgärder för att öka den fysiska aktiviteten. Helt enkelt är det samhällsekonomiskt mycket lönsamt att investera i friluftsliv så att fler människor kan ta del av det.

Samhället har ett stort värde i att skapa förutsättningar som främjar hälsa och det är något som också riksdagen har slagit fast i full politisk enighet i den folkhälsopolitiska propositionen.

Flera friluftslivsorganisationer erbjuder fysisk aktivitet på recept, vilket är ett mycket bra och effektivt sätt att behandla vissa problem orsakade av vår livsstil.

² *Natur i vården*, Grön terapi och rehabilitering – en naturlig del av framtidens hälso- och sjukvård?

Förstudie för Landstinget i Uppsala län, Sven-G Hultman, 2005, sven-g.hultman@swipnet.se.

Naturen som läkande kraft, Om Alnarps Rehabiliteringsträdgård, Peter Örn, Läkartidningen nr 1–2, jan 2003, vol. 100.

³ Fysisk inaktivitet – produktionsbortfall och sjukvårdskostnader. Frisams rapport 2006:01 av Kristian Bolin och Björn Lindgren.

Fel! Okänt namn nå

Politik för ökat friluftsliv

Det är därför självklart för Miljöpartiet att värna allemansrätt till naturen och alla människors möjligheter att få ta del av naturen: att det finns en natur att vistas i, en skog att kunna ströva i, en strand att kunna gå på, en sjö att kunna fiska i eller bara sitta och meditera vid etc.

All denna forskning borde ha större betydelse vid planläggningen av tärtortsnära områden (läs politiska beslut) och borde ligga till grund för att större hänsyn tas till att bevara skogsområden och värna den biologiska mångfalden.

Vi står alltså inför två stora utmaningar – en eskalerande ohälsa, för vilken dagens sjukvård saknar såväl verkligt effektiva botemedel som resurser, samt ett alltmer påtagligt och växande miljöhot med klimatförändringar och förstörda naturmiljöer. Det är förstas allt för tunga uppgifter att lägga på friluftslivet att lösa, men det är uppgifter där många aktörer måste vara med och där friluftslivet kan spela en viktig roll. Och det är deras roll som denna motion fokuserar på.

Stödet till friluftslivet och friluftslivets organisering

Det finns skäl att jämföra friluftslivet med idrottsrörelsen. Det finns många likheter och friluftslivet kan hämta en hel del lärdom av idrottens sätt att organisera sig. Därför beskriver vi idrotten och friluftslivet parallellt nedan.

Organisation

Idrottens organisering

Idrottsrörelsen i Sverige började organisera sig på riksnivå under 1890-talet. Innan dess fanns ett stort antal lokala idrottsföreningar där de äldsta bildades redan på 1700-talet, men den stora tillväxten av föreningar skedde under 1880-talet. Riksidrottsförbundet (RF) grundades 1903, inledningsvis under namnet ”Svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund”, för att försöka samla ihop de olika, delvis konkurrerande nationella idrottsorganisationer som fanns kring förra sekelskiftet. Under de tidiga åren stod dock flera idrotter utanför RF:s organisation.

Från 1913 utgick statsstöd till idrotten, dels till RF, dels till ”Sveriges centralförening för idrottens främjande”, bildad 1897. Sedan 1931 är RF ensam mottagare av statliga bidrag till idrotten.

RF är idag en paraplyorganisation som samlar den svenska idrottsrörelsen. De olika idrotterna är organiserade som specialidrottsförbund inom RF. RF har sina regler för medlemskap och de idrotter som söker medlemskap i RF prövas mot vissa kriterier som ska uppfyllas. Idag finns 68 stycken specialidrottsförbund med i RF med totalt lite drygt 3 miljoner medlemmar. Utanför

står vissa mindre eller lite avvikande ”idrotter” som inte uppfyller RF:s kriterier eller som anses konkurrera med något av de befintliga specialförbunden. Men gränsdragningsproblemen är inte så stora och i stort är svensk idrott samlad under Riksidrottsförbundets vingar.

Friluftslivets organisering

Friluftsliv i organiserad form kom igång under 1800-talet. Jägarförbundet bildades 1830 och Svenska Turistföreningen 1885. Friluftspolitikerna föddes genom att riksdagen år 1939 beslöt att bilda statens fond för friluftslivets främjande. Stödet var tidigt ganska omfattande och under 1960-talet fick friluftslivet kring 2,5 miljoner kronor i dåtidens penningvärde, vilket motsvarade ca 15 procent av idrottsstödet. Det statliga stödet till friluftorganisationer har sedan 1960-talet minskat kraftigt i förhållande till idrottsstödet.

Från 1960-talet till i början på 1990-talet fördelades bidraget via Riksidrottsförbundet. Den organisation som då var stark och som kom att utmana RF var Friluftsrådet, som krävde eget bidrag. Från 1990 till 1999 beslutade regeringen om bidraget och friluftsrörelsen fick sitt stöd via RF i enlighet med regleringsbrevet. Därefter och fram till Friluftsrådets bildande 2003 fördelades medlen direkt av regeringen.

När det gäller en samlad, övergripande organisering har inte friluftslivet alls samma långa tradition som idrotten har. Först kring 1990 började ett nätverk av friluftorganisationer ta form med namnet Friluftorganisationer i samverkan (Frisam) och ganska direkt efter att den statligt tillsatta friluftgruppen kom med sin skrivelse (Ds 1999:78) blev Frisam en formell paraplyorganisation med inledningsvis 14 medlemsorganisationer i syfte att försöka samla de organisationer som på olika sätt driver friluftverksamhet. 2006 bytte Frisam namn till Svenskt Friluftsliv.

Svenskt Friluftsliv organiserar idag 21 ideella friluftorganisationer med tillsammans knappa 2 miljoner medlemmar. Här finns många olika verksamheter, t.ex. cykling, segling, vandring, orientering, kanot och klättring. Det finns fiske-, hund- och jaktorganisationer och det finns mer övergripande organisationer som Friluftsrådet, Svenska Turistföreningen, Svenska Scoutrådet, Hälsofrämjandet och Korpen. Några av medlemmarna är även med i RF.

Svenskt Friluftsliv är inte en lika heltäckande paraplyorganisation för organisationer som ordnar friluftverksamhet som RF är inom idrottsrörelsen. Det finns många organisationer som i större eller mindre grad ordnar friluftverksamhet. För många av dem kan det vara en mindre del av verksamheten och gränsdragningen för vad som är en friluftorganisation kan vara lite svårare än motsvarande gränsdragning inom idrotten.

Den definition av friluftsliv som gäller vid statens stöd till friluftslivet är ”vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling”.⁴ Svenskt Friluftsliv har sina egna regler för

⁴ Miljödepartementets förordning (2003:133) om statsbidrag till friluftorganisationer.

Fel! Okänt namn på

att kunna vara medlem, bl.a. krävs att medlemsorganisationens huvudsakliga verksamhet ska vara friluftsverksamhet.

Ett exempel på gränsdragningsproblem är Naturskyddsföreningen, som hittills valt att inte söka medlemskap i Svenskt Friluftsliv, men där många lokalkretsar ordnar aktiviteter som mycket väl uppfyller definitionen av friluftsliv. Föreningen driver också genom auktoriserade naturguider ambitiösa naturguideprogram med en bred allmänhet som målgrupp. Bara i Stockholms län ordnar föreningens guider över 100 guidningar under 2009 och många av deltagarna är sådana som annars inte regelbundet vistas i naturen. Ett mycket bra arbete för att få ut människor i naturen, vilket både ger motion och ny kunskap.

Det finns alltså vissa skillnader och möjliga problem, men vi anser att det vore bra om friluftslivet kunde få en organisationsstruktur som lite mer liknar idrottens.

Ekonomiskt stöd till friluftslivet

En delorsak till att Svenskt Friluftsliv inte har samma starka ställning inom friluftslivet som Riksidrottsförbundet har inom idrotten kan vara att de inte åtnjuter samma förtroende och ställning från statens sida vad gäller t.ex. förmedling av statligt stöd.

Idag är det statliga bidraget till friluftsförbund 24,9 miljoner kronor per år. Detta bidrag fördelas via en lång kedja från kulturutskottet via Kulturdepartementet, Miljödepartementet och till Naturvårdsverket. Hos Naturvårdsverket finns Friluftsrådets kansli som sedan 2003 skött fördelningen av de statliga bidragen. Regeringen har dock inte tillsatt några ledamöter i Friluftsrådet sedan de förra ledamöternas mandat gick ut den 30 juni 2009 och det råder därför viss osäkerhet om hur det statliga stödet ska fördelas framöver.

Sett till att medlemsorganisationerna omfattar knappa 2 miljoner människor är statens stöd på 24,9 miljoner kronor ganska blygsamt jämfört med idrottsrörelsens stöd, även om idrottsrörelsen i Sverige organiserar ca 3 miljoner människor. Totalt fördelades ca 1 800 miljoner kronor under 2008 till idrotten och de fördelades helt genom Riksidrottsförbundet, som sedan verkade i myndighets ställe och fördelade pengarna till de olika specialförbunden.

Förutsättningarna skiljer sig alltså stort mellan friluftslivet och idrotten, inte bara när det gäller nivåerna utan också sättet hur pengarna fördelas. De 24,9 miljoner kronor som friluftslivet har att dela på söks direkt från Friluftsrådet/Naturvårdsverket av både paraplyorganisationen Svenskt Friluftsliv, dess medlemsorganisationer och flera andra organisationer utanför Svenskt Friluftsliv som också har friluftsverksamhet (t.ex. Naturskyddsföreningen och Ornitologiska föreningen).

Framtida organisation och stöd

Vi anser att det är önskvärt med en utveckling där stödet till friluftslivet får ett liknande system som stödet till idrotten. Detta har stöd i den statliga friluftsgruppens skrivelse ”Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer” (Ds 1999:78). Även om det kan vara svårt att definiera vilka organisationer som bedriver friluftsliv så finns det klara fördelar med att bättre renodla stödet och låta det i högre grad gå genom en paraplyorganisation. Det kan finnas skäl att ha ett fortsatt stöd i någon form till organisationer som bedriver friluftsverksamhet utanför Svenskt Friluftsliv. En utredning för att undersöka förutsättningarna för en sådan utveckling bör göras och det föreslår vi att riksdagen ger regeringen tillkänna.

Stödet till idrotten ger samhället väldigt mycket tillbaka och idrottsrörelsen har förstås en central roll i arbetet för en bättre hälsa. Men om man jämför stödet till idrotten med stödet till friluftslivet så är det enorma skillnader och skillnaderna har ökat över tid. Idrottens ca 3 miljoner utövare får ca 1 800 miljoner kronor medan friluftslivets knappa 2 miljoner medlemmar (inom Svenskt Friluftsliv) får del av knappa 24,9 miljoner kronor (även andra organisationer delar på den summan). Att helt jämna ut stödet räknat per medlem är inte realistiskt eller ens önskvärt, men det är troligt att ett ökat stöd till friluftslivet kan ge samhället mer i ökat mervärde.

Miljöpartiet har därför en ambition att öka stödet till friluftslivet och vill att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om hur stödet till friluftslivet kan ökas och fördelas.

I väntan på denna utredning vill vi öka stödet till friluftslivet och avsätter därför 8 miljoner kronor i vår budget för vardera året 2010 och 2011 och 10 miljoner kronor för 2012 i en höjning av anslag 13:4 i utgiftsområde 17, se Miljöpartiets budgetmotion 2009/10:Fi262.

Reducerad arbetsgivaravgift och skatteregler

Normalt är alla arbetsgivare skyldiga att betala in arbetsgivaravgifter vid löner och arvoden på 1 000 kronor eller mer till en person under ett kalenderår. Idrotten har här ett undantag och föreningarna får betala ut upp till 0,5 basbelopp till sina funktionärer och engagerade utan att behöva betala arbetsgivaravgifter. Undantag och specialregler ger alltid problem med gränsdragningar. När t.ex. Simförbundet (medlem i RF) arrangerar simaktiviteter i ena sidan av poolen så kan de få sänkta kostnader genom den höjda gränsen för arbetsgivaravgifter, men när Livräddningssällskapet (medlem i Svenskt Friluftsliv) har sin verksamhet i andra änden av poolen får de inte samma skattelättnad.

Miljöpartiet har i olika sammanhang kritiserat specialregler och undantag eftersom det alltid ger olyckliga bieffekter. I vissa fall kan de trots allt ändå vara motiverade. Vi föreslår därför att en översyn görs av detta undantag för att utreda vilka gränser och nivåer som bör gälla. Det kan göras i den utredning som vi föreslår ska se över kultursektorns avgifts- och skatteregler, se

Fel! Okänt namn på

Miljöpartiets partimotion "Kultur för lokal, regional och nationell utveckling" 2009/10:Kr308.

Miljöpartiet har samtidigt förslag om generellt sänkta arbetsgivaravgifter för alla företag, som särskilt gynnar små företag. Vi föreslår sänkta arbetsgivaravgifter med 10 procentenheter för en lönesumma upp till 740 000 kronor. Det gynnar alla som har anställda, men allra mest de små arbetsgivarna som t.ex. föreningar, oavsett om det handlar om en simklubb eller om Livräddningssällskapet, se Miljöpartiets budgetmotion 2009/10:Fi262.

Stockholm den 2 oktober 2009

Gunvor G Ericson (mp)

Tina Ehn (mp)

Esabelle Dingizian (mp)

Karin Svensson Smith (mp)

Thomas Nihlén (mp)

Ulf Holm (mp)